

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

FLÖDESSKRIFT SOM METOD FÖR
KOMPOSITION OCH IMPROVISATION

Johanna Lillvik

Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musik,
inriktning världsmusik

Vårterminen 2015

Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musik, inriktning världsmusik

15 högskolepoäng

Högskolan för scen och musik, Göteborgs universitet

Vårterminen 2015

Författare: Johanna Lillvik

Arbetets titel: Flödesskrift som metod för komposition och improvisation

Handledare: Dan Olsson

Examinator: Lena Dahlén

Nyckelord: Flödesskrift, Improvisation, Komposition

Abstract

Mitt arbete beskriver arbetssättet för en av mina kompositioner. Det är en fallstudie, där mitt eget konstnärskap förklaras och reflekteras. Jag blandar in psykologi, konst och musik på ett sätt som blir nytt för mig och som kan förklara hur denna komposition kom till.

Mitt arbete är en övergripande och ifrågasättande reflektion över den skapandeprocess som ägde rum i utformningen av mitt första "kaosimprovisationsstycke".

Innehållsförteckning

1. Inledning	s 5
2. Syfte och frågeställningar	s 6
3. Metod	s 6
4. Avgränsning	s 6
5. Utförandet av flödesskriften	s 7
6. Test	s 7
6.1 Try to look forward – text	s 7
6.2 Try to look forward – musik	s 8
6.3 Try to look forward – grafisk notation	s 9
Bild 1 på den grafiska notationen	s 10
Bild 2 på den grafiska notationen	s 11
7. Min bakgrund inom komposition	s 12
8. Förändringen	s 13
9. Skapa i nuet	s 14
10. Sammanfattning	s 18
11. Reflektion	s 19
12. Bibliografi	s 22
12.1 Litteratur	s 22
12.2 Internetkällor	s 22
12.3 Muntlig källa	s 22
13. Bilagor:	s 22
Audio fil 1: A choice	
Audio fil 2: Murky waters	
Audio fil 3: Try to look forward	

1. Inledning

Under det sista läsåret på världsmusikprogrammet ägnade jag nästan uteslutande min egen övningstid åt komposition. Jag kände mig väldigt inspirerad och ville utnyttja den tid jag hade kvar på skolan till att skapa. Jag ägnade mig nästan varje dag till att skriva sånger och sånglyrik. Medan rösten, som är mitt huvudinstrument, fick utgöra en central del av kompositionerna, använde jag pianot som ett kompletterande och berättande verktyg. Rytmer, sväng, ackord, färgningar, basgångar och grundläggande arrangemang komponerades med biinstrumentets hjälp. Jag improviserade fram delar av arrangemangen och grundkompositionen, jag byggde melodiska konstruktioner utifrån texten eller lät musiken bestämma textens rytm. Jag arbetade enträget med att komponera och ibland körde jag fast. Jag försökte med olika medel hitta tillbaka till inspirationen till exempel tog jag regelbundet raster, lät låten vila och fortsatte bygga vidare på en annan som jag skrev parallellt, bytte aktivitet m.fl. Men jag kände ett behov av att hitta nya sätt att stimulera skrivandet.

Som studerande vid Världsmusikprogrammet på Högskolan för Scen och Musik får man varje vecka ett tillfälle att träffa gästlärare. Dessa tillfällen går under namnet "Forum" och utformningen ser för det mesta ut som en clinic eller masterclass, där gästläraren/gästlärarna musicerar eller på annat sätt demonstrerar sin konst. I de flesta fall följer ett utförande av någon tilldelad uppgift eller att musicera tillsammans med gästläraren. Musiken är förstas i centrum, men det händer vid sporadiska tillfällen att forumet handlar om något annat angränsande ämne.

Under läsåret 2012-13 var Sofie Jansson gästlärare vid ett av dessa forum. Jansson är verksam som skrivpedagog i Göteborg med omnejd och har en lång bakgrund i att både skriva och lära ut skrivande till andra. Hon började med poesi som ung och utövade skrivande som hobby innan det blev hennes profession. Hon har gått Ölands folkhögskolas dåvarande skivlinje, Skurups skrivpedagoglinje samt studerat *creative writing in english* vid Högskolan i Gävle.

Alla som närvarade tilldelades blanka papper, penna och följande uppgift: "Skriv utan att recensera er själva. Skriv ner exakt det ni tänker, korriger inte, försök att skriva i samma hastighet som ni tänker och byt spår lika fort som ni byter spår när ni tänker - i så stor utsträckning ni kan." Detta skulle utföras under en tidsbegränsning och hon kallade övningen för *flödesskrift*.

2. Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med detta arbete är att reflektera över hur mitt komponerande utvecklades sedan jag införde flödesskrift i den kreativa processen. Jag kommer beskriva hur den förändrat mitt sätt att skriva musik och jag kommer även ta upp några exempel som lyfter fram och synliggör den utvecklingen. Sedan följer en reflektion över det praktiska materialet och den konstnärliga processen.

Den fråga som jag valt att ställa är till stor del riktad till mig själv. Detta för att ämnet inte ska bli för abstrakt och för långt borta från mitt eget perspektiv. Därför har jag i denna uppsats valt att fokusera på mitt egna konstnärliga arbete med frågan: *Hur har utövandet av flödesskrift påverkat mitt komponerande?*

3. Metod

Min metod består av två delar. Den första delen innefattar beskrivningen och utförandet av ett kompositionsexperiment som börjar med en teknik som kallas flödesskrift. Jag kommer beskriva arbetsprocessen och vilken form kompositionen slutligen tog. Den andra delen blir en personlig reflektion och en tillbakablick över det konstnärliga arbetet med verket, samt en redogörelse över den research jag utförde om flödesskrift på grund av att mina förkunskaper om övningen var obefintliga.

4. Avgränsning

Den musikaliska dokumentationen kommer enbart innefatta mina egna verk. Jag kommer beskriva den skapande delen av ett av de verk som uppkommit genom användandet av flödesskrift. Jag har haft användning av flödesskriften som metod för komposition och improvisation i flera efterkommande verk, men tanken bakom denna uppsats är inte att redogöra mångfalden av kompositioner som uppkommit utan istället lyfta fram och tydliggöra utvecklingen och förändringen i min första skapandeprocess med flödesskriften som verktyg.

5. Utförandet av flödesskriften

Att prova på *flödesskrift* var inte den enda skrivuppgift vi fick under det forum som leddes av Sofie Jansson, men det var något med det här sättet att skriva som tilltalade mig. Det kändes befriande, ovant och välbekant på samma gång. Under tiden som jag skrev lugnades min andning ner, och efter ett tag övergick bokstäverna till långa linjer och kurvor. Pappret kändes plötsligt för litet, pennans rörelser mer likt en pensels, men efter ett par blad med skisser så föll jag återigen tillbaka i tankar och orden tog åter form på pappret. Fortfarande i ett flöde och med övningen att inte recensera eller värdera mina tankar. Jag tog vara på de papper som var fulla av klotter och gick sedan hem och läste dem. Det var ett virrvarr av tankar. Ibland kunde jag knappt läsa min egen handstil, eftersom att jag ville följa takten i vilket mina tankar byttes av. Många gånger hade en textrad inget att göra med den första. Ibland såg man associationskedjan tydligt. Vissa delar var inte skrivna med ord alls. Istället böljade långa streck grafiskt fram över papperen.

En annan kurs som var en del av musikerprogrammet med inriktning Världsmusik var musikskapande. Läraren för kursen hette Jorge Alcaide och vi hade veckan därpå en läxa att ta med oss en dikt eller text som vi ville tonsätta. Det kändes självklart att ta tillfället i akt att använda mig av flödestexten jag nyligen skrivit.

6. Test

6.1 Try to look forward – text

De alster som jag skrev på Sofie Jansson workshop sparade jag och läste igenom noga. I texten fann jag några meningar som tilltalade mig. Jag plockade ut dessa meningar utan att redigera dem grammatiskt eller innehållsmässigt. Ej heller flyttade jag omkring dem, utan använde mig av ett kronologiskt urval. Det vill säga, det första utdraget ur flödestexten utgör den första meningen i *Try to look forward* - texten, det andra utdraget ur flödestexten utgör den andra meningen i *Try to look forward* - texten et cetera. Därefter översatte jag dem från svenska till engelska. Detta är resultatet och utgör den lyriska delen av verket;

Try to look forward
in the sense of being human
a figure of light and beauty

tempting, floating, orgasmic existence
rhyming foolishly,
laughing,
subconscious disrespect

not speaking my own language
not speaking yours
We don't understand each other when we speak
but when we see
looking at each other
putting our antennas and tentacles out there

Octopus understands octopus

trying to find a rail
grasping and fumbling with my hand
another one carries a baby
myself, my future, my dream, my own
my own little, little heart in a treasure box

light comes to the one who can receive enlightenment

A priest is not wiser than you or me
A representative for our wishes and hopes

man is simple
yet he is so complicated
man and woman are children
man is God
and so is woman

6.2 Try to look forward – musik

Eftersom att jag tyckte så mycket om på det sätt som låttexten uppkom, genom flödestext, så ville jag spegla detta i kompositionen. Istället för att börja det digra arbetet med hur jag tidigare komponerade, så bestämde jag mig för att improvisera på samma sätt som jag improviserat när jag flödesskrivit. Jag satte texten på notstället, händerna på pianot och började sjunga och spela fritt. Utan upprepningar, utan hänsyn till skalor och ackord och harmonilära, men med stor känslighet och lyhördhet för intensiteten i orden. Jag lät alla musikaliska tankar vävas ihop med texten och spegla den omedelbart.

Det var en fantastisk upplevelse! Den kändes både bekant och främmande på samma gång. Nu hade jag komponerat något, som jag redan i samma stund visste inte skulle gå att upprepa

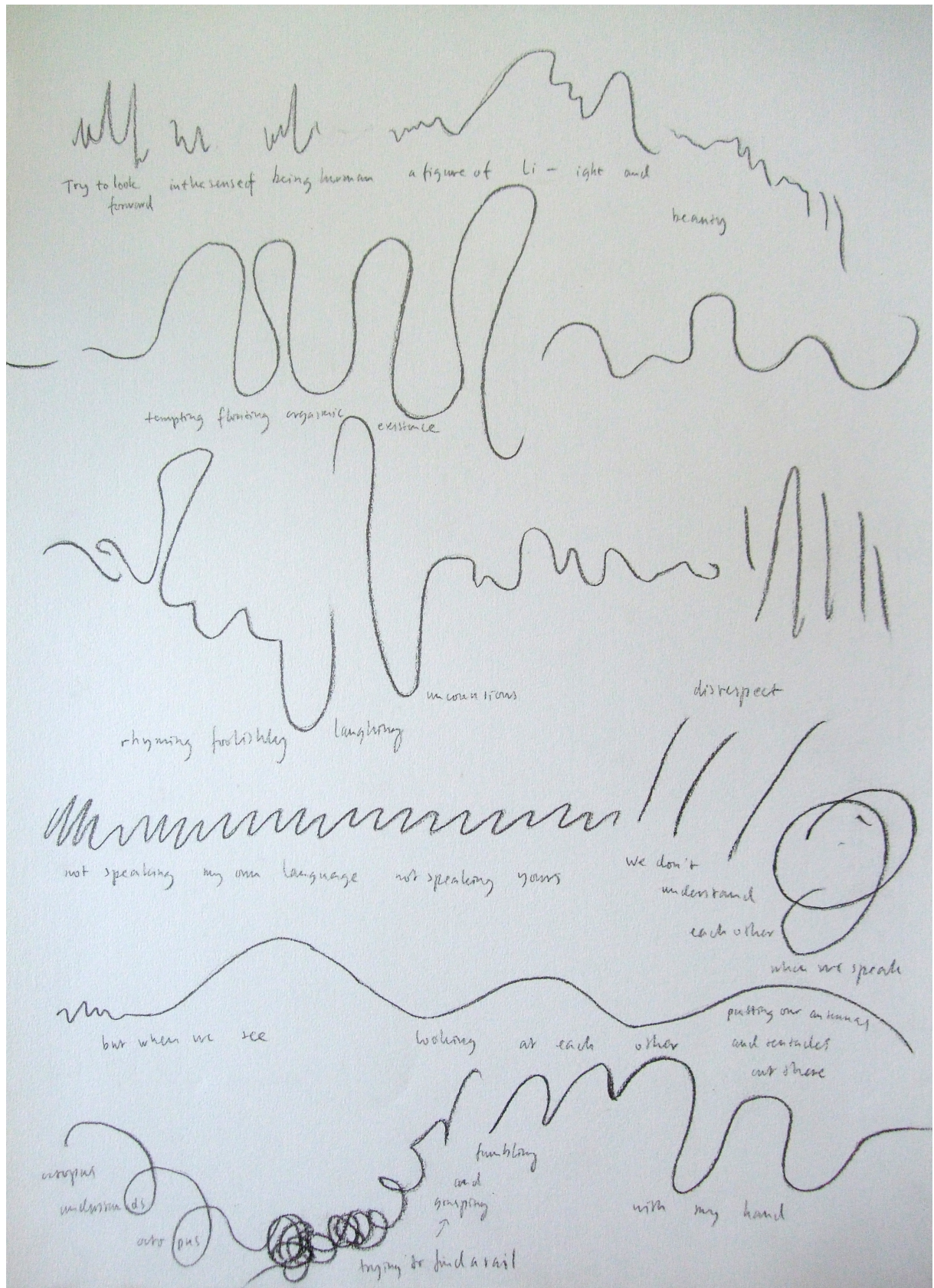
på samma sätt, förutom textens innehåll. En insikt som slog mig och som jag genast accepterade. Mitt förhållningssätt till musiken förändrades dramatiskt. Idén med kompositionen var att frigöra den från att vara konstant. Så jag bestämde mig för att låta musiken få improviseras. Vid varje tillfälle den någonsin spelas skulle jag få vara fri att följa texten och vad den vill förmedla just denna gång. Jag spelade upp verket för min lärare i musikskapande, Jorge Alcaide som var den första publik någonsin för stycket. Han fanns också närvarande vid inspelningen av

Ljudexempel 3: *Try to look forward.*

Detta sätt att se på kompositionen som ett koncept eller en idé, snarare än en musikalisk komposition, upplevde jag som en radikal förändring i mitt musikutövande.

6.3 Try to look forward – grafisk notation

Jag funderade över hur jag skulle kunna visualisera musiken utan att den blev bunden till klassiska noter eller ackord. Det slog mig att det tillvägagångssätt jag hade när jag flödade fram texten - mitt uppe i flödandet ville handen måla snarare än skriva - kanske kunde användas? Jag memorerade texten, tog penna och blankt papper och lät den löpa fritt på pappret. Jag testade lite olika metoder. Ibland sjöng jag samtidigt som pennan löpte, ibland lyssnade jag till inspelningen och lät mig inspireras. Om man tittar på bladen i efterhand kan man tydligt se att det finns osynliga linjer som avgränsar det jag målar, precis på det sätt man strukturerar en text. Härfter följer den grafiska noteringen på s 12 och 13, där jag har sjungit och skissat samtidigt.

~~Handwritten scribbles~~

another one carries a baby, myself, my future my dream

my own

my own little, little heart in a measure to x light comes do the one who can see rest in lightness

A priest is not

wiser than you or me

/ /

A represent for our wishes and hopes

man is simple

yet he is so complicated

man

⊙

man and woman are children

⊙

~

man is god

~

and so is woman

7. Min bakgrund inom komposition

Jag har sedan länge skrivit sånger och musik. Långt innan jag tog klivet upp på scenen som sångerska hade jag skrivit sånger och små pianostycken. Det sistnämnda föll sig naturligt eftersom att jag började spela piano ganska tidigt. Efter att ha gjort klart pianoläxan tog jag mig alltid tid att spela lite fritt. I dessa musikaliska utflykter skapades det alltid någon slinga som fastnade som jag byggde vidare på. Det lät för det mesta klassiskt, eller popigt om jag satte text till slingan.

Under hela min tid som sångerska har jag fortsatt skriva musik och framför allt sånger. Jag har gjort texter, melodier och arrangemang. Mina färdigheter på pianot har hjälpt till att bygga harmonier, klanger och rytmer.

Min första färdiga sång skrev jag när jag var 13 år och det var en typisk poplåt, som dels handlade om mina egna känslor, dels en fiktiv berättelse om en påhittad person. Det var först på gymnasiet som jag till slut tog modet till mig att spela in en demo med 6 låtar. Jag engagerade ett band och bandet fortsatte ett par år. Efter en period så drabbades jag av "folkmusikfeber", åkte till Dalarna och studerade folklig vissång och efter ytterligare ett par år, befann jag mig på musikerutbildningen på Världmusikutbildningen på Högskolan för scen och musik i Göteborg.

Att skriva sånger, musik och texter, framför allt på engelska, har alltså varit mitt sätt att uttrycka mig på under lång tid. Texterna har ibland baserats på rena dagboksutkast, eller på poesi. Ibland har texten kommit först, ibland har jag startat med musiken. Emellanåt har det tagit lång tid att bli klar med en låt. Ofta har jag använt ett traditionellt sätt att bygga upp en poplåt. Vers, refräng, brygga, stick, intro, outro osv. har varit indelningar jag använt mig av. Ibland har låtarna varit lättskrivna och självklara redan från början, men för min del har det ofta varit mer undantag än regel. Arbetet har ibland blivit utdraget, och en komposition kan bli liggande länge innan den känns bearbetad och klar.

Jag har haft olika sätt att påbörja en komposition. Att sätta sig ner framför pianot och improvisera var ett. Oftast har jag letat efter en klang, en rytm eller en ackordföljd som tilltalat mig. När jag hittat något, har jag upprepat temat ett antal gånger för att testa mig själv, se om mitt intresse håller i sig. Har det känts bekant och plagierat på något sätt, så har jag avfärdat det med detsamma. Men har det känts nytt och uppfriskande

har jag behållit den lilla kompositionen och byggt vidare på den. Då har sången varit det andra steget och vikten av att framhäva den central. Vissa frågor har uppstått till exempel ska melodin sjungas? Vilken känsla får jag av melodin – det har ofta initierat den lyriska aspekten och en första textrad har sett dagens ljus. Vidare har antingen texten byggts på, eller melodin och på så vis har jag pusslat ihop melodi och text för att få en helhet.

Andra gånger har den idé om vilken typ av låt jag vill skriva kommit före någon musikalisk ingivelse. Som artist och låtskrivare vill jag ha en bredd och påverka inriktningen på min musik och mina låtar och därför har jag ibland medvetet skrivit en ballad eller en låt med en tydlig baslinje, en speciell typ av rytm och så vidare för att variera min repertoar.

Som nämnt ovan har jag även skrivit låtar utifrån hur jag känner mig, och då har oftast texten kommit först. Jag har sedan tagit med den till pianot, letat lite klanger och rytmer och tagit vara på de som jag känt speglar texten. Texten har i sin tur bearbetats tillsammans med musiken, så att de passar väl in i varandra.

De ovan nämnda sätten är bara ett fåtal av de många sätt som jag påbörjar en komposition på, men de är de mest förekommande hos mig.

På Ljudexempel 1: *A choice* skrevs texten först

På Ljudexempel 2: *Murky Waters* skrevs låten utifrån en musikalisk idé, i detta fall ett beat.

Allt detta har för mig varit ett krävande arbete som krävt tålamod, kunskap, fantasi, mod och ett intresse för att skapa genuinitet och personlighet i mitt uttryck.

8. Förändringen

Introduktionen till *flödesteknik* förändrade mitt sätt att komponera och min synsätt på komposition radikalt. Det kändes som att jag kastade iväg alla verktyg som jag någonsin lärt mig om hur man skriver en låt, och allt det arbete som det medför. Jag beskrev som tidigare att mitt sätt att skriva musik och sånger innan detta kompositionsexperiment varit ett långt och tidskrävande arbete. Den första enkla melodin, en enkel strof, skall paras ihop med en text som på något sätt ska spegla det jag känner eller vill berätta. Melodin och texten flätas samman och efter det följer val av harmoniseringar, rytm, tempo, instrumentering et cetera. Många arbetstimmar

går åt. Men i och med flödestexten och valet att improvisera fram hela stycket, sparade jag mycket tid och samtidigt blev resultatet ett annorlunda, men inte mindre vackert och uttrycksfullt verk. Det kändes befriande och en smula vansinnigt, men samtidigt väldigt spännande, att inte bestämma och kontrollera så mycket. Jag kände mig personligt engagerad i varenda strof som skapades i stunden. Det var lika mycket jag som var lyssnare och publik, som jag var kompositör och musiker. Det blev en tankeställare över vad jag tillåter mig själv att göra, att inte göra och varför. Att tillåta idén att leva vidare utan så mycket hänsyn till hur det låter eller vad som låter. När jag framfört stycket live, har detta blivit ännu tydligare. Jag har känt mig befriad från möjligheten att misslyckas när hela idén med kompositionen är att den improviseras fram utifrån texten eller den grafiska notationen, i stunden.

9. Skapa i nuet

Efter att ha varit med om övningen flödesskrift och applicerat metoden när jag komponerade fick jag en stark upplevelse i skapandeprocessen. Jag kände genast ett behov av att få veta mer om övningen och dess ursprung. Jag hade en intention att försöka hitta något skrivet om flödesskrift eller litteratur som berör hur man blandar olika konstformer eftersom det var så jag själv upplevt experimentet. Jag hade svårt att definiera vad jag varit med om. Kunde jag fortfarande kalla det musik? Eller snuddade jag vid helt andra konstnärliga uttryck? Jag påbörjade en research och hittade flödesskrift som övning i många olika sammanhang. Begreppet användes i samband med textförfattande och likheterna med begreppet automatisk skrift var slående. Mystiker och spiritister använde sig flitigt av denna metod för att sätta sig i kontakt med andevärlden i slutet av 1800-talet. Flera av dess anhängare hävdar att deras litterära verk påverkats av yttre krafter, och detta fenomen omnämns till och med av de gamla grekerna.

Upplevelser av att skriva under påverkan utan egen kontroll finns redan hos Platon. Denne skrev i *Faidros* "En sorts galenskap som orsakas av muser: den går in i en subtil och oskuldsfull själ och skapar vanvett, väcker lyrik och annan poesi."¹

¹ Automatisk skrift, *Wikipedia*, 2015, https://sv.wikipedia.org/wiki/Automatisk_skrift
(Hämtad 2015-04-22)

Åsa Waldau skrev Tirsapropetian. Jesus (eller Dodjadid) säger i texten till henne: "Du tycker inte att du hör nånting men faktum är att bara du skriver kommer orden att komma till dig. Precis som när man profeterar. Du låter dina händer vara redskapet och i tro tar du emot allt som kommer till ditt hjärta.

Och William Blake, engelsk visionär skald, målare och grafiker, är på ett sätt det bästa exemplet av dem alla. Han hävdade att han skrev "Milton" och "Jerusalem" "*genom omedelbar diktamen ...utan uppsåt och till och med mot min vilja*", och på sin dödsbädd medgav han att hans verk var en produkt av "*himmelska vänner*".²

Så var dock inte fallet när pionjärerna inom *Surrealism* använde sig av tekniken. André Breton (1896-1966), essäist, poet samt grundaren av denna litterära, filosofiska och konstnärliga inriktning, beskriver i sin bok *Surrealismens manifest* publicerad första gången 1924, hur han och hans liksinnade utövare brukade dela med sig av sina alster till varandra. Han och de andra utövarna experimenterade med att både tala och skriva ohämmat och flödande och hur han jämförde detta med de metoder som framställdes inom den psykologiska forskningen under hans samtid;

Eftersom jag vid den här tiden ännu var sysselsatt med Freud och väl förtrogen med hans undersökningsmetoder, vilka jag haft tillfälle att praktisera på sjuka under kriget, beslöt jag mig för att själv försöka prestera vad man avkräver patienterna, nämligen en monolog som framsägs så snabbt som möjligt, över vilken subjektets kritiska sinne inte faller något som helst omdöme, en monolog som följaktligen inte hämmas av någon outtalad tanke och som så exakt som möjligt bör vara den talade tanken.³

Övningens betydelse tycks vara en stor anledning till att surrealismen såg dagens ljus. Bretons definition lyder:

SURREALISM, subst. mask. Ren och psykisk automatism genom att man i tal och skrift eller på annat sätt avser att uttrycka tankens verkliga funktion. En tankens diktamen befriad från varje förnuftsmässig kontroll och från varje estetisk eller moralisk beräkning.⁴

Troligtvis återfinns övningens ursprung i en artikel som den tyska författaren Ludwig Börne skrev 1823. Jag fann den i en vetenskaplig artikel av den amerikanska författaren Leland de

² Automatisk skrift, *Wikipedia*, 2015, https://sv.wikipedia.org/wiki/Automatisk_skrift (Hämtad 2015-04-22)

³ André Breton. *Surrealismens manifest*. Göteborg: Sphinx, 2011, 43

⁴ Breton. *Surrealismens manifest*, 46

la Durantayes, *The Art of Ignorance; An Afterword to Ludwig Börne*. Den är publicerad på Claremont McKenna College hemsida där han är verksam professor. Följande är ett utdrag av Börnes text.

How to become an original writer in just three days:

And now, here is the practical application I promised you: Take a stack of paper and write. Write everything that goes through your mind for three consecutive days with neither hesitation nor hypocrisy. Write down what you think of yourself, what you think of your wife, what you think of the war with the Turks, what you think of Goethe, of Fonk's trial, of the Last Judgment, of your superiors. At the end of the three days you will scarce be able to believe what new, unheard-of thoughts have come to you. And that, my friends, is how to become an original writer in just three days!⁵

Den övning som Ludwig Börne föreslog 1823, men som vi idag inte kan avgöra om den var ett skämt eller en riktig uppmaning omfamnades av såväl surrealisterna och spiritisterna. Hos de sistnämnda kallade man övningen för automatisk skrift och den tog ordentlig fart under senare delen av 1800-talet. Där beskrivs känslan av att den skrivande armen blir "besatt" eller att någon andlig kraft tar över kommandot.

Helen Smith (1861-1929) var ett medium som påstod att varelser från planeten Mars använde henne som språkrör genom hennes automatiska skrift, men psykologiprofessorn Theodore Flournoy tyckte sig se likheter mellan det marsianska språket och det språk Ms Smith lärde sig som barn, franska. Och att det rörde sig om minnen som inte identifieras som ett minne av det medvetna, utan som en ny upptäckt. Fallet ledde till att begreppet *cryptomnesia* myntades och har undersökts av flertalet psykologer. Det handlar om två sätt att producera ett minne, där man antingen plagierar någon annan eller sig själv! Bland annat beskriver den amerikanske psykologen, filosofen och författaren B.F. Skinner;

One of the most disheartening experiences of old age is discovering that a point you just made—so significant, so beautifully expressed—

⁵ Leland de la Durantaye, *The Art of Ignorance; An Afterword to Ludwig Börne*, *Harvard Review Issue 31*, (2006): s 64
http://www1.cmc.edu/pages/faculty/LdelaDurantaye/art_of_ignorance_harvard_review.pdf (Hämtad 2015-04-22)

was made by you in something you published long ago.⁶

Boken *Spela Fritt* (1990) av musikern och författaren Stephen Nachmanovitch kom att betyda mycket för mig i min research. Här omnämns den andliga aspekten mer som en frivillig tolkning och övningen flödesskrift beskrivs här för mig litterärt för första gången som ett verktyg till improvisation och ett sätt att nå "flow". Han uppmuntrar till improvisation och frihet inom ett utövande, oavsett gärning eller profession. Detta sätt att beskriva flödet inom skapandet träffade mig direkt;

Det är väl känt att man kan starta den skapande processen med hjälp av automatisk skrift, att bara låta orden komma utan att censurera eller döma dem. Man kan alltid kasta dem i pappersåtervinningen efteråt. Ingen behöver veta.⁷

Övningen flödesskrift omnämns i flera lyriska och musikaliska sammanhang och några av de fynd jag gjort är bland annat Mats Dimming examensarbete i vilket han intervjuar en anonym improvisationsmusiker som använder en liknande teknik:

En konkret övning som informant D använt sig av, som kommer av hans skådespelarbakgrund, är en övning ur en bok om teaterimprovisation. Kortfattat går den ut på att "**jobba med löpande text**", att bara sätta sig och skriva utan att tänka efter och "då skiter man fullständigt i kommaterering, berättelse, vad som helst". Övningen är till för att personen ska kunna komma in i "flowet, själva tänket" och därmed automatiskt börja lyssna inåt på vad den vill förmedla, trots att det från början kanske inte är medvetet. Han har använt denna övning också på saxofon och då främst under perioder då han inte kunnat spela regelbundet för att "om man vet att det kanske dröjer en vecka, då ställer man sig inte och övar skalor". Han menar att han då lätt får flöde och kan spela i timmar utan att överhuvudtaget tänka på *vad* han har spelat, eller till och med på var han har *varit*.⁸

Artisten och låtskrivaren Eva Hillered tar upp övningen i sin bok *Lathund för Låtskrivare* :

⁶ Cryptomnesia, *Wikipedia*, Skinner, B.F, Intellectual self-management in old age, *American Psychologist*. (1983) 239–244. <http://en.wikipedia.org/wiki/Cryptomnesia> (Hämtad 2015-04-22)

⁷ Nachmanovitch, Stephen, *Spela fritt: improvisation i liv och konst*, [Ny utg.], Ejeby, Göteborg, 2010, s73

⁸ Dimming, Mats. *Öva fri improvisation – går det?*, Ex.arb., Karlstad Universitet, 2013, s 29, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:608723/FULLTEXT02> (Hämtad 2015-03-31)

En annan bra övning för att komma igång med textskrivandet är att bara försöka "tömma huvudet på tankar" och skriva ner allt som dyker upp just när du sitter där. Släpp tanken på att du ska producera en text, bara lyssna till vad du tänker och skriv ner alla dessa tankar. Ett tips är att bara låta pennan gå, att inte sluta skriva för att tänka ut något bra, utan bara scanna dina tankar, bli medveten om vad du tänker på just nu."⁹

10. Sammanfattning

Flödesskrift, en litterär skrivövning introducerades för mig under mitt sista år på Högskolan för Scen och Musik i Göteborg. Med väldigt enkla hjälpmedel (papper och penna) fick man skriva ned alla tankar i ett flöde. Man fick öva sig på att våga avbryta sina meningar när nya tankar vällde fram och man fick inte censurera sig själv.

Jag blev väldigt inspirerad av övningen både textmässigt och musikmässigt. De alster som jag skrev under workshopen blev i reviderad version sångtexten till verket *Try to Look forward*. Textens abstrakta natur ledde mig till valet att låta även musiken och sångmelodin behålla en fri form. Jag spelade piano och sjöng helt improviserat med texten som enda konstant. Dessutom valde jag att låta idén om kompositionen utgöra arrangemanget. En slags konceptuell komposition. Det fanns inget för mig känt sätt att notera den improvisation jag gjort, så för att beskriva kompositionen lät jag mig även här inspireras till att skapa en grafisk notation. Jag upplevde en oerhörd frihet efter att i många år ha hållit till mig till ett mer arbetsamt och strukturellt sätt att skriva och arrangera låtar. Jag hade upptäckt en för mig helt ny metod att komponera. Metoden innebar att jag vågade se skapandet ur ett nytt perspektiv. Jag tillät mig själv att ignorera skalor, ackord, rytm och alla de sätt på vilket jag skrivit musik förut. Istället kunde jag dramatisera den texten jag givit upphov till med mer omedelbarhet och intensitet. Komposition, improvisation och performance blev till ett.

Mina nya låtar blev annorlunda och bättre genom att jag lärde mig tänja på mina gränser. Jag kunde se på komposition som en idé och inte som noter och ackord och jag fann en nyskapande grund för arbetet. Genom denna nya metod kom jag också att ställa frågor om vad komposition och

⁹ Hillered, Eva, Lathund för låtskrivare: [allt en singer-songwriter behöver veta : innehåller tips från Ane Brun, Per "Plura" Jonsson, Annika Norlin, Marit Bergman, Stefan Sundström, Anna Järvinen, Marie Bergman, José Gonzalez, med flera, Prisma, Stockholm, 2009, s 30

improvisation egentligen är för mig, men jag kommer inte att fördjupa mig i att utreda detta här. Jag kan bara konstatera att mina arbetssätt och mitt tänkande förändrats och utvecklats.

Det framkom under min undersökning av flödesskrift som teknik, att den härstammar från inte bara litteraturens värld utan också från vissa religiösa områden och från psykologin.

11. Reflektion

Skrivandet har varit en stor del av mitt liv, speciellt viktigt för att kunna uttrycka vad jag känner på djupet. När jag provade på flödesskrift för första gången infann sig en välbekant känsla. Det påminde mig om hur jag emellanåt skrivit dagbok. Jag har under många år, från det att jag var ung tonåring, känt behov av och utövat "att skriva av mig". På samma vis som mitt komponerande och mitt låtskrivande varit ett sätt att ge utlopp för och uttrycka saker jag känner. Dagboksskrivandet och låtskrivandet har liknat varandra, eftersom att jag ofta skrivit självbiografiska låttexter, men i dagboken har jag ibland varit friare och lite mer rå. För mig har det alltid varit insiktsfullt att läsa dem i efterhand, men inte alltid viktigt att spara.

På så vis hade jag redan provat att skriva mina tankar, men sällan så ocensurerat och aldrig så omedelbart som under flödesskriften. Dessutom hade jag aldrig kunnat drömma om eller ens varit i närheten av att våga framföra råmaterial live. Att skapa där och då och låta åhörare ta del av den kreativa processen på ett så intimt sätt blev något helt nytt för mig. Ett utelämnande av det allra innersta.

När jag iakttar min 4-åriga dotter ser jag ett samspel mellan lyrik, musik och improvisation. Utan särskilda förkunskaper leker hon fram långa och invecklade improvisationer med text och melodi. Hennes erfarenheter lyser igenom, melodier hon hört, men som hon varierar och spottar ur sig i en kaskad av ord och berättelser som liknar drömvärldens byte av sammanhang och miljöer. När jag tänker tillbaka på min egen barndom så är faktiskt ett av mina allra starkaste minnen att jag sitter i en gunga tillsammans med en av mina bästa vänner, en grannflicka vid namn Linda, och vi improviserar text och melodi. Vi turas om att sjunga och jag kommer ihåg fragment av innehållet. Jag tror att jag var runt 4 år, och det finns ett euforiskt skimmer över hela upplevelsen. Om jag jämför mina egna barndomsminnen med iakttagelserna av min dotter så är

den genomgående kärnan att censuren inte existerar, ej heller en tvekan på grund av att man dömer eller nedvärderar det man precis gjort. Alltså måste detta var något som funnits inom mig och som jag lyckats återerövra med flödesskriftens hjälp!

Jag har förstått att flödesskriften är vanligt förekommande inom den litterära världen, men den var okänd för mig. Den har blivit något av en dörröppnare för mig när det gäller att hitta nya sätt att skriva sångtexter på. Dessutom triggade skrivövningen igång inte bara mitt skrivande, utan påverkade min kreativitet i stort, satte mig i kontakt med min förmåga att improvisera även på andra områden. Den grafiska noteringen exemplifierar att jag hittade ett sätt mellan mitt intresse för och utövande av måleri och min musik som jag aldrig gjort förut. Jag hade hört talas om grafisk notation tidigare, men aldrig tagit del av detta innan jag själv skapade en. Om flödesskriften fick mig att länka samman måleriet och musiken i den grafiska notationen i *Try to look forward*, så fick den mig i *Hur?* att länka samman musiken med dansen. Jag tänker inte här gå in på hur verket skapades i detalj, men slutproduktionen blev en dansföreställning som framfördes på Textil och Ljudfestivalen på Textilmuseet i Borås, oktober 2014.

Inte bara i dessa verk har flödesskriften påverkat och varit utvecklande för mitt artisteri. På något sätt har hela min attityd inför min egen improvisation och andras förändrats. Jag dömer inte och värderar inte improvisation på samma sätt som jag kunde göra förut.

Det handlar inte längre om att improvisera musikaliskt, med skalor eller rytmik. Jag får snarare känslan av att min improvisation är en helt egen konstform som vill och kan röra sig in och ut ur mina olika konstnärliga uttryck.

Jag känner inget behov av att förknippa min flödesskrift med religion eller andliga övningar. Skulle jag kalla den skrift jag utövat för automatisk, då skulle jag behöva välja ett av två förhållningssätt till det skrivna.

1: Det har skett på grund av en andes ingripande, eller på annat sätt religiös uppenbarelse.

2: att det skrivna är en rad minnen som tagit form, men som jag inte är medveten om är minnen.

Båda förhållningssätten komplicerar min relation till kompositionerna, om jag väljer att anta någon av dem, men om jag i likhet med Freud och Breton ser på skriften som ett

flödande av fria associationer så känns det mer i linje med hur jag själv upplever flödesskrivandet. En tankens lek. Jag är inte tvärsäker på att jag frigör mina tankar från ett inre förtryck eller censur, men jag upplever att jag ändrar min attityd. Jag ställer in mig på, att oavsett vad det är som kommer ut ur min mun eller mina händer, oavsett hur det låter, så är min intention att jag inte vill korrigera eller censurera det skriftliga eller det musikaliska.

Min intention och mitt syfte med det praktiska utförande har aldrig varit att försöka vara först med det jag gör. Jag har helt enkelt följt min nyfikenhet och min vilja att experimentera. När man arbetar med rösten, när man har rösten som arbetsverktyg, handlar mycket om att få rösten avspänd. För att undvika slitage och arbetsskador på instrumentet, samt för att hitta det mest ergonomiska, tekniska och ekonomiska sättet att använda den på, så syftar många av de muskulära övningarna till att hitta en avslappnad ton och en avslappnad andning. Om flödesskriften har gett mig ett mer avslappnat förhållningssätt till improvisation, så hoppas och tror jag att den i förlängningen inspirerat mitt sätt att sjunga. För min egen del kan det alltså sägas att flödesskriften brutit ny mark, eller framför allt byggt broar, hos mig. Vart upptäckten av flödesskrivandet leder mig, är omöjligt att svara på, men den har verkligen satt sina spår i mitt kreativa arbete. Jag kommer definitivt fortsätta använda mig av tekniken när jag skriver, komponerar eller på annat sätt skapar.

12. Bibliografi

12.1 Litteratur:

Breton, André, *Surrealismens manifest*, Sphinx, Göteborg, 2011

Hillared, Eva, *Lathund för låtskrivare: allt en singer-songwriter behöver veta*: innehåller tips från Ane Brun, Per "Plura" Jonsson, Annika Norlin, Marit Bergman, Stefan Sundström, Anna Järvinen, Marie Bergman, José Gonzalez, med flera, Prisma, Stockholm, 2009

Nachmanovitch, Stephen, *Spela fritt: improvisation i liv och konst*, [Ny utg.], Ejeby, Göteborg, 2010

12.2 Internetadresser:

Automatisk skrift, *Wikipedia*, 2015, https://sv.wikipedia.org/wiki/Automatisk_skrift (Hämtad 2015-04-22)

De la Durantaye, Leland. The Art of Ignorance: An Afterward to Ludwig Börne. *Harvard Review Issue 31*. 2006. http://www.cmc.edu/pages/faculty/LdelaDurantaye/art_of_ignorance_harvard_review.pdf (Hämtad 2015-04-22)

Dimming, Mats. *Öva fri improvisation – går det?*. Ex.arb., Karlstad Universitet, 2013. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:608723/FULLTEXT02> (Hämtad 2015-03-31)

12.3 Muntlig källa:

Jansson, Sofie, workshop 2012-2013, samt samtal under mars månad 2015

13. Bilagor

Audio bilaga 1: A choice
Audio bilaga 2: Murky waters
Audio bilaga 3: Try to look forward